

Kayëta ir Bërom in Lilaya in

Akayëta aŋo, Pol yëgwën babi Okëreceŋ od gër Rom ok eni këñënaxën ekaca edexëm el and këbi nënga aŋ. Er baxo şaland ebi pëni şenene Atëfëtan and Yesu and baxo femërand aŋ. Er yëgw ko gër akayëta aŋo in kë nangënënd mëne ekwëta ed Yesu Kërisët el kë fexënënd ax gi ex na acariya and Moyis aŋ. Awëd wëd ko amatinali and Abëraxam aŋ ebi pënixën mëne apexa and gë ekwëta aŋ ax gi ex na osëyali or mëŋ Pol fo. Bëte gayikako Kaxanu këbi fexënënd bërëwëk end Yesu Kërisët bën paß gë ekwëta el, axor këni xor eni diyand gër angwëlëra gë edëca ed Angoc Amënëk el. Er ex gër akayëta in:

End Pol eŋ do gë osëyali orexëm eŋ: 1.1-17.

End ang ex ngwën gër ogës od Kaxanu eŋ: 1.18-3.20.

End apexa and gë ekwëta eŋ: 3.21-4.25.

End aniyand angaşax and kë yëlënd ekwëta eŋ: 5.1-8.39.

End apexa and bulunda ir Isërayel eŋ: 1.11-36.

End ang yäpëk ediya ed gër Amara and Yesu eŋ: 12.1-15.13.

Bepelatar bënd yëgw ko Pol eŋ: 15.14-16.27.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, ariyenin ar Yesu Kërisët an, parëxanda ir wëc këŋo in. Mëŋ dëŋ yata ke me gi parëxanda irexëm do me pemërand

Atëfëtan and Kaxanu aŋ. ² Atëfëtan aŋo, paß gë bëlaŵënel bërexëm bën beya babo Kaxanu elod anëka fo ang rek Oñëgw Omënëk ak. ³ Gër Atëfëtan aŋo reya ko end Asëñiŵ eŋ, ar rëŵ këno ala gër ebar ro, gër andëŵëra and Dafid, ejiŵ edexëm. ⁴ Aŝanaya ŝanayak mëne Yesu Kërisët, Axwën arebi an, Asëñiŵ ar Kaxanu dëŋ exo gayik axani xani ko gër ecës gë panga ind Angoc and oŵënëk iŋ. ⁵ Paß gë mëŋ ŝot këmi oyekax ol do gë ofarëxanda ol, mi pemërand Atëfëtan andexëm aŋ gër benëŋ bend bela dek, eni kwëtaxën oŵac orexëm ol, eni tëfaxën er re ko in. ⁶ Wën bëte ŝëf gër benëŋ beŋo hi kën gayikako Kaxanu yata këŋun në end Yesu Kërisët. ⁷ Wën dek bër gër angol and Rom, bër hik pëlot gër yomb ir Kaxanu Faba irebi bën, mëŋ yata këŋun en gi bëŵënëk do en cot oyekax ol, do gë obetak ol, paß gë Axwën Yesu Kërisët.

End okëreceŋ od gër Rom eŋ

⁸ Wën ang xwëta këno Kaxanu ak, ngwën iŋ dek nangëra këni. Wëno në eŋo këmo ŝëkwaxënënd Kaxanu paß gë oŵac or Yesu Kërisët ol. ⁹ Kaxanu, mëŋ ar këmo ŝalend gë onden onjekax an, do këme femërand Atëfëtan and Asëñiŵ arexëm aŋ, ex sede iram ir mëne din këmun ŝalënënd. ¹⁰ Laŋ këme xarand, gër cale indam, me cot aŝot, ga ŵa ŵa ko Kaxanu, amëd and ŷapëk mun nëngali aŋ. ¹¹ Gayikwa wëno dek ŷandi ke ene nangëre mun cetaxën mar banjëla band oyekax band yël ke Angoc Amënëk baŋ en kemaxën wën bëte gër ekwëta ed Kaxanu. ¹² Ado me dedo wa and këme ñatëli

aŋ ene bašëndëre banjêlan biyi bër bar këne gër ekwëta ed Kaxanu bën.

¹³ Bëmaÿe, aÿandi ÿandi ke en nang mëne bakëlëbëd bandanjëm fënarali këme me yeli ene nangëre. Er këme şaland eni ñëmbër gër enëng endewën bër xwëta këŋo Kërisët bën ang ÿëmb këni gër benëng becëxe ak. Bari xali doro Kaxanu axe tebëli ex na pere. ¹⁴ Wëno ang ar bayir këni aŋomëx fo hi këme paß gë Bëgërek bën, paß gë bënangërarëx bën, paß gë bërenik bën, do gë bëfënrëx bën. ¹⁵ Ata wën bër lëgëk gër Rom bën eŋo ÿandi ke me yeli mun nangën bête.

End panga ind Atëfëtan eŋ

¹⁶ Wëno, epemëra ed Atëfëtan aŋo ol axe cëfënenand na gayik gë aŋo ko nëcëtënd Kaxanu panga indexëm iŋ. Ar wāk yo këŋo fexënënd: hi ko ar enëng end Bëşëwif, hi ko ar enëng ecëxe.

¹⁷ Enimin, Atëfëtan aŋo këbo wāsinënd mondake ri ko Kaxanu ebi kwëtaxën bela bën bër şenene. Eŋo gë ekwëta kë ÿanand bête gë ekwëta kë űatand, ang rek Oŋëgw Omënëk ak: «Ar xwëta këŋo Kaxanu an ex aŵënëk an do mondako ko şotaxën anıyan and din aŋ.»

End emenan ed Kaxanu eŋ

¹⁸ Enimin Kaxanu, elod gër orën xoÿënëgu këbi bela bën gayik ano pëbënd na, do xwënda këni oşëmbak xali këni wëlëbëlënd däl irexëm in gër oşëmbak. ¹⁹ Awat këni watënd bebër ÿapëk eni wat eno nangaxën Kaxanu bën gayik mëŋ dëŋ këbi wāsinënd. ²⁰ Enimin, Kaxanu ar din

✧ **1:17** 1.17 Abakuk 2.4

exo. Bari ado ga exo ar anëjo watënde na, ola orexëm ol gë panga indexëm in kerët kë watind gër bebër ri ko gër ngwën ro. ²¹ Mëj ex, ala ax kor na exo yax mène ajo nang ex na Kaxanu. Gayikako, awatënd aye dëj enjaran endexëm eñ, gë bebër ri ko bën, bela bën ano pëbënd na Kaxanu, bête ano cëkwand na. Barikan mondako wëlandëraxën këbi gër onden ondebën gë banjëlan band gë ofëcak këm, oŵëkw orebën oñ xulëk ecamëdan el. ²² Ado ga këni rend mène bën areni reni këni, bëšenëk exëni, arafënara fo këni rafënarand. ²³ Anëngwët nëngwët këni enjaran end Kaxanu eñ, mëj ar ax cësënd na an, ano calend na. Gër ed hi bax eno calend nëmb këni këni xëland olaş or wätinali këni gë bela xarak ala an aşës ko şësënd. Bête olaş orëmar wätinali këni gë oşël, gë oŵacar or gë osapar onax do gë oŵacar or xada-xada.

²⁴ Ata në ejo seboxën këbi Kaxanu eni dëxwaya gër obuyaraxik do gër oŵëkw orebën ebi yandind oñay gë becëfëanaxik fo. ²⁵ Anëmb nëmb këni end dal end Kaxanu eñ gë enëgwëş, afëb këni fëbënd do aşale këni şalend er ri ko in gër ed ebax eno calend Kaxanu gabat, mëj ar betak din ir din an. Amen!

²⁶ Në ejo seboxën këbi bête Kaxanu eni dind becëfëanaxik bend yëla këni gër oŵëkw orebën: bësoxari bën seb këni er yapëk asoşan gë asoxari eni dind in, do këni rind asoxari gë asoxari er ax ñap ex na in. Ata mondako këbi wëcanënd kiti ind oñay orebën in. ²⁷ Bête bësoşan bën seb këni er yapëk asoşan gë asoxari eni dind in këbi yandirënd do këni rind asoşan gë asoşan er ax

ñap ex na in.

²⁸ Gayikako abi bal ex na eno nang Kaxanu, Kaxanu seb këbi gë orenik osëmbak orebën ol eni dind becëfëanaxik. ²⁹ Ata gër onden ondebën xëñëk: osëmbak, gë oxeÿ, gë aņana and kodî, gë njifa, gë oyakëraxi, gë edawñ ed bela, gë batakëra, gë enëgwëš, gë eñac. ³⁰ Bëte hi këni: bërena, bëxapënder, bëšus bër Kaxanu, bër xoÿët-xoÿët, bërafënan, bëÿangënanan, bëwërax, bëwëšen bër bëxarëk bërebën, bëfënrëx, ³¹ bër ax gi ex na mokwëta, bër gë emëkw eperëk, bër gë axaÿënan këm. ³² Ado ga nang këni aye apela and šenene and Kaxanu and rek bër xwëndak beņo bën bër ecës exëni, mondako dëņ bayi ga këni wëndërand, bëte kënebi šëkwënd bër këbi sëfëtelind bën.

2

End enëp ed bela eņ

¹ Wëj ar hi këy yo awa ga këyëbi nëpënd ako bošandax nangël mène xaya axi gi ex na. Gë andey këy lëxwayand ga këyëbi nëpënd ako xarak wëj dëņ bebër këni rind bën ari këy rind. ² Anang nang këne mène bër watak mondako bën gë dal in këbi xiti Kaxanu. ³ Awa wëj ar këbi nëpënd bošandax ajo xarak bebër këni rind bën ari këy rind, yëla këy nde așana këyo șana Kaxanu yatir kiti? ⁴ Ba ayaf nde yaf këyo Kaxanu? Ay watënd na nde đek benjekax bend yël ki ga nënga ko xali ki buņanaxënënd? Ay nang ex na nde mène ey nëngwëtaxën ola osëmbak orey ol ki yifaraxënënd gë onënga

orexëm olo? ⁵ Gayikako awëshi këy wëêind, axey xey ki ey nëngwët emëkw edey el, asaỹ këy sayënd oxoỹ or Kaxanu or këy ñatën yatir akey and oxoỹ, do yatir kiti ind êenene ind Kaxanu.

⁶ Ata ar ex yo er ko rind in këjo wãshën Kaxanu:

⁷ Bër xemënak lañ edi ed benjekax bën ga këni şaland enjaran eñ, gë epëb el, gë aniyand and gë ecës këm añ, këbi yël aniyand and din añ. ⁸ Bari gë oxoỹ osëm këbi xiti bër sanak gë andebën dëñ eni mëşenënd ðal in do ebi kor osëmbak ol. ⁹ Ala ar kë wëndërand an këjo bon kata in do gë toro itëm in: hi ko ar enëng end Bëşëwif, hi ko ar enëng ecëxe! ¹⁰ Barikan, Kaxanu ayël këjo yël ar kë rind benjekax an, enjaran eñ, gë or gapak ol do gë obetak ol: hi ko ar enëng end Bëşëwif, hi ko ar enëng ecëxe! ¹¹ Gayikwa epitëndër ed bela ax gi ex na gër Kaxanu.

¹² Dek bër enëng ecëxe bër kë wëndërand nangërexe acariya bën, acariya këm këbi nöp Kaxanu and këni şësëra añ. Bëte ðek Bëşëwif bër kë wëndërand anang aye acariya bën, gë acariya and nang këni año fo këbi nöp and këni şësëra añ. ¹³ Bër kë rind ari dëñ er rek acariya in këbi xwëtënd Kaxanu bër êenene, ax gi ex na bër kë baxëtënd abaxët fo bën.

¹⁴ Bër enëng ecëxe bën angëmëne ari këni rind gë andebën año dëñ er re ko Kaxanu gër acariya in, xarak elod ani wël ex na, anëka hi këni ang bër gë acariya fo. ¹⁵ Gër ola orebën kë watind mëne er rek acariya in gër owëkw orebën yëgw ko Kaxanu, onden ondebën oñ dëñ këbi xadacënd: baño ebi nöp, baño ebi yakan. ¹⁶ Ang këme rend gë Atëfëtan and

këme femërand ak, eņo kë şanaya yatir këbi xiti Kaxanu bela bën paþ gë Yesu Kërisët.

End Acariya and Moyis eņ

¹⁷ Gërëgako wëj ar rek Aşëwif hi këy an këmi rend. Re këy aũa wũa këy er kë rend acariya in xali këy rafënanand mëne Kaxanu xwën ki. ¹⁸ Anang nang këy oņandi odexëm ok do asëyali sëyali këni er rek acariya in xali këy xorënd ey nang enjekax end ýapëk ey dind eņ. ¹⁹ Bëte wëj ar xwëtak mëne alas ar bëşiwëk hi këy an, aւasin ar fëña an, ang angoben and këbi ñoband bër gër ecamëdan fo hi këy. ²⁰ Wëj ga nang këy aye dal in gayik acariya aņ nang këy këyëbi xadacaxënënd bëfënrëx bën, këyëbi sëyalixënënd bër ýowëy ax nang ex na bën. ²¹ Wëj ar këbi sëyalind boşandax an, ay tëyaliyand na gë andey! Wëj ar kë femërand mëne ax gi ex na mondeka an, këy rekand! ²² Këy rend ax gi ex na mo ndi orekar do këy rind orekar ol! Şus këy olaş oņ, bari këy şonand bebër gër bangëb bën! ²³ Wëj kë rafënanand mëne Acariya aņ nang këy, bari ayo pëb ex na Kaxanu, gayikako ari këy rind er şëban ko in! ²⁴ Wën Bëşëwif bën: në endewën këni renaraxënënd owac or Kaxanu ol bër benëng becëxe bën, ang rek Oņëgw Omënëk ak.

²⁵ Dal ex gër ar enëng end Bëşëwif, oxac ol er ýapëk ex angëmëne asëf ko sëfënd er rek acariya in! Bari angëmëne axo tëf ex na ata ko hi ang axacërëx fo. ²⁶ Awa angëmëne ar enëng ecëxe axacërëx an asëf ko sëfënd bapela band şenene band acariya baņ, anëka hi ko ang Aşëwif axac

xac fo. ²⁷ Axacërëx ar kë sëfënd ênenene Acariya an bandixa bandexëm baŋ ki nöp wěj axacëxac an, wěj ar nangëk oñëgw od acariya ok xarak ay tēfënd na er rek in. ²⁸ Ar hik enim Ašëwif an ax gi ex na ar rëw këno gër enëng end Bëšëwif ba ar xac këno fo gër eman endexëm. ²⁹ Ar hik enim Ašëwif an, gër onden ondexëm hi ko. Bëte ar hik enim axacëxac an gër emëkw edexëm nëngwët këŋo Angoc Amënëk aŋ, bari ax gi ex na ga xac këno ang rek acariya ak. Mëŋ ex, ar hik enim Ašëwif an, Kaxanu këŋo šëkwënd, ax gi ex na bela.

3

End benjekax bend Bëšëwif eŋ

¹ Awa Bëšëwif bën, oyekax or fe wa xuca kënebi benëng becëxe beŋ? Ineŋa ex ofëcak or oxac orebën ol? ² E, mbaŋ ex beber xuca kënebi bën. Eñanar eŋ, bën xwëtënan babi pere Kaxanu eyeyan edexëm el. ³ Do gayikako Bëšëwif bërëmar gë oŋëpëgënan exëni, oŋëpëgënan odebën ok ayepën nde yepënek ekwëta ed Kaxanu el? ⁴ Adokiŋ! Ado eni gi bela bën dek bënëgwëš, Kaxanu mëŋ din ar däl fo exo, ang rek Oñëgw Omënëk ak:

«Ey gixën ar ênenene gë er këy yeyanënd in, do and kën šampërend gë ala aŋ eyo fon.»

⁵ Barikan angëmëne paŋ gë osëmbak orebi ol kë šanayand or ênenene or Kaxanu ol, mondake këne yeyane? Kaxanu asëmbak nde exo and ko seb ex canaya oxoŷ aŋ? Ang këni yëlarand bela fo këme rend mondako. ⁶ Adokiŋ! Kaxanu,

mondake xiti do bi bela bër gër ngwën ro bën kido axo gi bana din ar êenene? ⁷ Do angëmene gë enëgwêš endam ejo dëŋ kē šanayand dal irexëm in do kē ŷañënd enjaran end Kaxanu eŋ, inecëŋ ke nëpaxën ang aŷendëran ar këŋo xiti fo? ⁸ Awa inewña bayik ane dende na, ang këni rend këmi sëyalind bër këbo renarand bën: «Mendërandëne ex canayaxën oyekax ol!» Ata bela bëjo, aŷap ŷap këbi kiti ind Kaxanu inŋ.

End mbëña ind eñëŋenax eŋ

⁹ Awa ine këne reye? Ba biyi Bëšëwif bën nde xuca kën bene oxëbën ol bër benëng becëxe bën? Ax gi ex na gër beŷ dek. Gayikwa anëka reya këne osede or këbo nëpënd ol: biyi dek, hik Bëšëwif, hik bër benëng becëxe bën, awëña wëña këbi eñëŋenax eŋ. ¹⁰ Gër Oñëgw Omënëk ga rek:

«Ala ar êenene ax gi ex na, ado gabatak.

¹¹ Ar këŋo fë nirand ax gi ex na, ar këŋo šaland Kaxanu ax gi ex na.

Dek nambëra këni, dek šëxwëpët këni.

¹² Ar kë rind enjekax ax gi ex na, ado gabatak.

¹³ Osëŷ orebën oŋ ang ŷeg ir wafërëluŋ fo ex, Odiŷ odebën ok njifa fo ex, Er kë šanënd gër osëŷ orebën in ongwëc ond saw-orang fo ex.

¹⁴ Er kë šanënd gër osëŷ orebën in owër do gë ekare ed bela fo ex.

¹⁵ Bën din bëwëlëk bër edaw ed bela fo hi këni.

¹⁶ Gër ed këni xuca yo ŷey dek kë nëxenand do tar fëña in këni sebëtand kata inŋ.

¹⁷ Aketëxeta and gë bela ani nang ex na.

18 Ado gë tëkër ak ano yëdand na Kaxanu.»

19 Anang nang këne mëne ðek er kë rend Acariya in Bëšëwif bën këbi fedënalind do ala ar ex yo gër ngwën ro exo wat mëne awëndëran exo gër ogës od Kaxanu. 20 Enimin, ala gabatak ax kor na exo gi ar šenene gër lëngw ir Kaxanu paß gë acariya aŋ gayikwa acariya aŋ dëŋ këbi nangënd bela bën mëne bëwendëran exëni.

End apexa and bela eŋ

21 Barikan gërëgako, Kaxanu wăsin këbo mon-dake këŋo xwëtënd ala an ar šenene xarak ax gi ex na ga ko sëfënd er rek acariya in. Ado gër acariya aŋo do gër okayëta od bëlawënel bër Kaxanu dëŋ kë reyand eŋo. 22 Dek bër xwëta këŋo Yesu Kërisët bën këbi xwëtënd Kaxanu bër šenene. 23 Gayikwa epitëndër ax gi ex na: bela bën ðek wënan këno Kaxanu, do mëŋ ŋawëtaxën këbi enjaran endexëm eŋ. 24 Kaxanu, gë oyekax orexëm ol fo këbi xwëtënd bela bën bër šenene paß gë edacët ed ex gër Yesu Kërisët, mëŋ ar këbi racëtënd el. 25 Kaxanu lawëneliw këŋo Kërisët exo gi angunëtan, ošat orexëm oŋ ex dëxët bamena band bër xwëta këŋo baŋ. Eŋo ri ko Kaxanu ebi masinaxën bela bën mëne šenene exo. Akarëk aŋ, gë beñëŋënaŋ bend bani rind bela beŋ er baxo rind nangëde axo watënd na gayik abuŋan baŋi buŋanënd. 26 Gërëgako, gë ebuŋa ed buŋa baxo Kaxanu el šanayak or šenene orexëm ol, ga këbi wënenënd bër këŋo xwëtand Yesu bën, xarak axo ðif ex na acariya aŋ.

²⁷ Awa end ko rafëanaxën ala nde exëna? Gë acariya and fe? And bandixa aŋ nde? Ali, barikan paß gë acariya and ekwëta aŋ. ²⁸ Enimin, anëka wã këne mëne ar xwëta këŋo an hik ar ŝenene an, xarak ax gi ex na ga sëf ko er kë rend acariya in. ²⁹ Kaxanu ir benëng dek exo, axo gi ex na ir Bëŝëwif fo. ³⁰ Gayikako Kaxanu ibat fo ex, dek bër xwëta këno Kërisët bën këbi xwët bër ŝenene në end ekwëta eŋ: hi këni bëxacëxac, hi këni bëxacërëx. ³¹ Awa gayikako axwëta xwëta kënëŋone Kërisët do Kaxanu xwët këbo bër ŝenene, acariya aŋ ayep nde yepëk? Bëtëdën, mondako ako ex wa epëb ed Acariya el.

4

End amatinali and Abëraxam eŋ

¹ Awa kwitane tan end Abëraxam, axarëk ar biyi Bëŝëwif eŋ. Er ŝot baxo in ba në end oyekax orexëm nde ŝotaxën baxo? ² Kido Kaxanu në end benjekax bënd baxo rind xwëtaxën baŋo ar ŝenene Abëraxam, arafëna rafëna doxo. Bari Kaxanu axo watënd na beŷ bën mondako. ³ Ado enimin, ax gi ex na nde are rek Oñëgw Omënëk ok: «Abëraxam axwëta xwëta baŋo Kaxanu mëne ari ko ri er beya baŋo in. Ata Kaxanu xwët këŋo ar ŝenene.» ⁴ Ax gi ex na nde ar kë riyenind an acosa ko ŝotënd? Er këno ŝosënd in er ŷapëk ex, ano yëlënd na ayël fo. ⁵ Bari ar bayik ŷowëŷ axo di ex na an do eŋo kwëta axwëta fo Kaxanu, mëŋ ar këbi yëlënd or ŝenene bësëmbak an, në end ekwëta edexëm elo këŋo wënën Kaxanu. ⁶ Ata Dafid, onënga or ar wënën

këŋo Kaxanu ol xarak benjekax axo di ex na an ko yëwënd:

⁷ «Nëngandëralebi bër seban këbi Kaxanu bamena bën,
Nëngandëralebi bër rëxëtën këbi beñëŋënax bën.

⁸ Nëngandëraleŋo aŵëndëran an gayikako Axwën an aŋo nëp ex na!»

⁹ Do onënga olo or bëxacëxac bën fo nde ex? Bëxacërëx bën cëŋ, abi nëngandërand na nde mondako fo? Ax gi ex na nde are këne rende mëne Abëraxam, ga xwëta baŋo Kaxanu hixën ko ar ŝenene? ¹⁰ Awa nand fe hi baxo ar ŝenene? Ba and hi baxo axacëxac aŋ nde? Adokiŋ! And hi baxo axacërëx aŋ. ¹¹ Eyo Abëraxam, damana eno kac, hi baxo ar ŝenene ga xwëta baŋo Kaxanu. Oxac olo amatinali fo bax mëne ar ŝenene hi ko. Ata elod yatijo hi ko axarëk ar dek bër këbi xwëtënd Kaxanu bër ŝenene and këno xwëta aŋ ado bayik anëbi kac ex na. ¹² Abëraxam fo hik bëte axarëk ar bëxacëxac an, bër këŋo sëfëtelind gër ekwëta ed Kaxanu bën and bayik ano kac bana pere aŋ.

End ekwëta ed Abëraxam eŋ

¹³ Kaxanu beya babi Abëraxam gë bërändëwëra andexëm bën mëne ayël këbi yël oxwën or ebar ol. Ga xwëta baŋo Kaxanu ŝotaxën baxo or ŝenene olo, ax gi ex na ga sëf baxo acariya aŋ. ¹⁴ Angëmëne bër sëfëk acariya bën fo kë ŝot bebër beya ko Kaxanu bën, ar këŋo xwëta axwëta fo an, ayepeli këŋo yepeli. Er beya ko in awo kë wo. ¹⁵ Bari ax gi ex na ako: Kaxanu, mbaŋ këbi xoŷënënd bela bën

gayik ani tēfënd na er rek Acariya in. Do gër ed ax gi ex na Acariya, amena ax gind na. ¹⁶ Awa paß gë ekwëta ed Kaxanu el hixënëk mondako, ex gixën oyekax, do ex ɲataxën er beya baxo Kaxanu in gër ðek andëwëra and Abëraxam aɲ. Mondako hik gër beber gër acariya, do gër beber ekwëta ed Abëraxam, mën ar ex axarëk ar biyi ðek an. ¹⁷ Enimin Kaxanu fel baɲo Abëraxam gër Oñëgw Omënëk: «Wëno yata ki ey gi axarëk ar benëng bendanjëm». Ata gër ogës od Kaxanu, mën ex axarëk ar biyi ðek an gayik mën hi bax ar xwëta baɲo an. Awa wa baxo mën axanin këbi xaninënd bësësëk bën dën eni baka eni gi bebëngw, do beber elod ax gi ex na bën awac fo ko wacënd ex gi. ¹⁸ Abëraxam ayar yar baxo gër ed eyar ax gi bana, do xwëta këɲo Kaxanu. Ata në eɲo hixën ko axarëk ar benëng bendanjëm ang fel baɲo Kaxanu gër Oñëgw Omënëk ak: «Mondako këni yëmb bërändëwëra andey bën*.» ¹⁹ And fel baɲo mondako aɲ, Abëraxam ðam hi bax eɲo tək bëniy keme. Aye nang baxo mën ecës fo bayi baɲo. Do alindaw Sara, ado ga hi baxo asoxari aboroxok anëka xuca baxo gër ecot ed itox. Mondako dën bayi baxo ga xwëta këɲo Kaxanu mën ayël këbi yël er beya babi in. ²⁰ Barikan paß gë ebeya ed beya baɲo ayël këɲo yël itošan el, oɲëpëgënan ax gi bana gë təkër ak gër emëkw ed Abëraxam, gayik axwëta xwëta baɲo Kaxanu. Ata mondako şanaya bax gër ola orexëm enjaran end Kaxanu eɲ. ²¹ Aye fëni baɲo mën er ko beya Kaxanu in gë panga

* 4:18 4.18 Añanar 15.5

indexëm inj axor ko xor exo di. ²² Ata mën̄ yëgw këni end Abëraxam en̄ mēne gayik aŵa ŵa baxo xwëtaxën baŋo Kaxanu ar ŗenene. ²³ Barikan, ax gi ex na mën̄ gabat kë hi ar ŗenene an ang yëgw këni ak: «Kaxanu xwët baŋo ar ŗenene.» ²⁴ Biyi bēte gēr ogēs odexëm bēr ŗenene xwët këbo ga ŵa këne ako mēne mën̄ dēŋ xanin këŋo gēr ecēs Yesu, Axwën arebi an. ²⁵ Kaxanu, gēr otaxan od bela sēb baŋo Yesu exo cēs nē end beñēŋenax bendeŋi. Bēte, xanin këŋo gēr ecēs ene cotaxēne biyi bēr ŵa këne endexëm bēn or ŗenene ol.

5

¹ Awa biyi ga xwēta kēnēŋone Kaxanu hixën këne bēr ŗenene. Anēka ŗot këne aketēxeta aŋ gē mën̄ gē Yesu Kērisēt, Axwën arebi an. ² Nē endexëm ŗotaxën këne oyekax or Kaxanu ol. Ata gē oyekax olo xemēna këne xali gērēgako. Mën̄ ex, nē nēngandēraŋo ga këne yarēnde ako akey and këne bare gēr enjaran endexëm aŋ. ³ Ado ang këne soroye yo nēngandēraŋo gayik anang nang këne mēne toro in̄o këbo sēyalind ebuŋa el. ⁴ Ga buŋa këne nangaxën këne mēne axem xem këne do gē ekemēnan elo këne yaraxēnēnde er beya ko Kaxanu ayēl këbo yēl in. ⁵ Eyar ed këne yarēnde el aŋo yepeli na, Kaxanu, gē Angoc Amēnēk aŋ yēl këbo aŋana andexëm aŋ gēr oŵēkw orebi. ⁶ Enimin, nand sitara bane na, nand baŋi bane bērangoyēra and gē Kaxanu na, ŗēs ko Kērisēt nē endēŋi and ŗatan këŋo aŋ. ⁷ Mbaŋ yēkak ewat ed ar hik aŵelēk ar exo cēs nē end aŗandaŵ adō exo gi aŗandaŵ ajo ar

šenene. Bamat ala exëna ar wãdox exo cës në end ašandaŵ ar kë rind benjekax bendanjëm. ⁸ Barikan, amëd and bayi bane biyi bëwendëran aŋ, aŵasin ŵasin këbo Kaxanu yëgwe këŋo balënd endeŋi eŋ ga ŵa ko exo cës Kërisët në endeŋi. ⁹ Do gayikako në end ošat or Asëniŵ xwëtaxën këbo Kaxanu gërëgako bër šenene, mondake bayi abo pexën na yatir akey and kiti? ¹⁰ Gayikwa angëmëne and hi bane bërangoŷëra and Kaxanu aŋ, wëlër këne gë mëŋ gë ecës ed Asëniŵ el, kaš fo këbo fexën paŋ gë aniyan and Asëniŵ aŋ, gayikako awëlër wëlër këne gë mëŋ. ¹¹ Ado nëmëc na këbo nëngandërand end Kaxanu eŋ gayik në end Yesu Kërisët, Axwën areŋi eŋ, wëlëraxën këne gë mëŋ gërëgako.

End Adam aŋ do gë Yesu eŋ

¹² Në end amena and ala abat, Adam, yowaxënëguk eñëŋënax eŋ gër ngwën ro. Eñëŋënax eŋ wëlaliwëk ecës el, do ecës el lëk këŋi ðek bela bën gayik ðek fo wëndëra këni. ¹³ Ata eñëŋënax eŋ xulëk ngwën in, bari Kaxanu abafi xiti na bela bën xali yëlëgu këŋo acariya aŋ Moyis. ¹⁴ Barikan, elod amëd and wëndëra ko Adam xali nand ðatëguk acariya and Moyis na, ecës el xëda baŋi bela bën ado bayi ano mëšen bana Kaxanu ang Adam ak. Ata Adam ijo, amatinali and ar bax yowënd an fo hi baxo. ¹⁵ Oyël or wëlawëk oyekax or Kaxanu ol ax cilar ex na gë təkër ak gë er wëlawëk amena and Adam in. Ado ga ŷañëk ecës el gër bela në end amena aŋo, er wëlawëk oyekax or Kaxanu paŋ gë Yesu Kërisët in xucak panga in. ¹⁶ Oyekax or

ko yëlënd Kaxanu ol xurik ex këbën, gë amena and ala abat and nëpaxën këbi bëranjëm aŋ. Ata në end oyekax olo këbi xwëtaxënënd Kaxanu bëranjëm bër ŝenene, ado ga yëmbëk bamena bandebën baŋ. ¹⁷ Gayikwa paß gë ala abat, gë amena and ala abat, xëñaxënëk ecës el gër ngwën. Barikan paß gë Yesu Kërisët gabat, këni ŝotaxënënd bela bën nëmëc oyekax or Kaxanu ol: ayël fo këbi yëlënd benjekax beŋ do këbi xwëtënd bër ŝenene, do awun këni wunëd gër aniyän paß gë Yesu Kërisët gabat.

¹⁸ Awa Kaxanu në end amena amat nëpaxën këbi dek bela bën. Bëte në end andixa and ŝenene amat këbi yël or ŝenene or kë yëlënd aniyän ol. ¹⁹ Enimin ga wëŝi ko ala abat, hixën këni bewëndëran bela bëranjëm. Bëte ga wã ko ala abat kë hixën bër ŝenene bela bëranjëm. ²⁰ Xarak acariya aŋ er yowëk ex nëmbaxën eñëñëx eŋ gër bandixa band bela. Barikan gër ed yëmbëk eñëñëx kë yëmbërënd kaß oyekax or Kaxanu ol. ²¹ Mondako yãñëk eñëñëx eŋ xali wëña këbi bela bën gë ecës el. Bëte mondako fo yãñëk oyekax or Kaxanu ol gë or ŝenene ol eni cotaxën bela bën aniyän and din aŋ paß gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an.

6

¹ Gërëgako eyeyan nde bayik na? Ba ene kwëndaye beñëñëx nde ex nëmbëraxën oyekax or Kaxanu ol? ² Bëtëdëŋ! Biyi bër ŝës këne në end eñëñëx bëjo, mondake këne liyaye gë eñëñëx eŋ? ³ An nang ex na nde xobuyi or buyi këñëbo ol wãcayak mëne anëka

bar këne gë Yesu Kërisët gër ecës edexëm? ⁴ Awa xobuyi olo w̄acayak mëne anëka wëg kënebo gë Kërisët. Ata Faba Kaxanu gë panga indexëm inj xanin këno gër ecës. Do bëte gë panga injo fo këbo yëlënd ene d̄iyaye aniyān angašax aŋ. ⁵ Enimin, gayikako abar bar këne ecës el gë Kërisët, abar këne bare bëte gë mëŋ gër ekani ed gër ecës. ⁶ Anang nang këne mëne nand fika këno Yesu na, ola osëmbak orebi ol fikali këni, ex dëxëtaxën gër aniyān andebi eñëŋënax end rëweli kënebo eŋ. Mëŋ ex, biyi ane bayiye na okadëp od eñëŋënax. ⁷ Gayikwa ar šësëk an ar šenene hi ko, ašapër šapër këni gë eñëŋënax eŋ. ⁸ Gayikako biyi gë Kërisët bar këne gër ecës edexëm, awa kwëtanëŋone mëne gë mëŋ këne liyaye bëte. ⁹ Ax gi ex na nde anang nang këne mëne Kërisët axani xani ko gër ecës do bëte din axo cës na, ecës el ax kor na eŋo bëña? ¹⁰ Amat fo šës ko ex dëxëtaxën eñëŋënax eŋ gër ola or bela. Gërëgako gër aniyān andexëm er ñan ko Kaxanu fo ko rind. ¹¹ Ata wën bëte watayayindën ang bësëk fo paš gë eñëŋënax eŋ. Bëte watayayindën ang bëbëngw bër kë rind er ñan ko Kaxanu fo gayikako gë Yesu Kërisët bar kën aniyān aŋ. ¹² Awa kërëx bayi na ga wëña këŋun eñëŋënax eŋ. Këren bayi na ga sëf kën oñandi oñëŋënax od eman ok. ¹³ Wal ir eman endewën gibatak kërey yëlaya na gër eñëŋënax, ang eyënga ed osëmbak fo. Barikan, yëlayayin wën dëŋ gër andiyen and Kaxanu, ang bër kë liyand bër xaniwëk gër ecës fo. Do wal ir beman bendewën ir ex yo yëlino Kaxanu gë dek beman bendewën ak ang eyënga ed or šenene

fo. ¹⁴ Kaxanu gë oyekax orexëm ol lëkaya këñun, an ßayi ex na ga wëña këñun acariya añ. Mëñ ex, këren ßayi na ga wëña këñun eñëñenax eñ.

End ediyenin ed er ßenene eñ

¹⁵ Awa ine ngwa ex? Ba asëk awendëra fo nde hi këbo gayik paß gë oyekax ol ser këne gë Kaxanu, do ax gi ex na paß gë acariya añ. Bëtëdëñ! ¹⁶ Anang nang kën mëne and këno sëf ala do en dind ang ýandi këño ak, aña wa kën eñun bëña. Mëñ ex, gërëgako tanayin: angëmëne eñëñenax eñ sëf kën, ecës el kën ßot. Do angëmëne Kaxanu sëf këno ata këñun xwët bër ßenene. ¹⁷ Barikan në end oyekax or Kaxanu eñ, wën bër ebax okadëp od eñëñenax bën, aña wa kën gë emëkw el ðek, en tëf er kë rend osëyali or sebënan kënun in. ¹⁸ Ga racët këñun ako gër eñëñenax, anëka hi kën okadëp od or ßenene. ¹⁹ Ga sitara kën këme xafëxafinaxënënd mondako er këme rend in. Enimin, ayëlaya yëlaya ban gë ðek beman bendewën beñ gër obuyaraxik do gër eñëñenax, mëñ ban rixënënd eñëñenax eñ. Gërëgako yëlayayin gë ðek beman bendewën ak, ang okadëp fo gër ema end ßenene en gixën bëwënëk. ²⁰ Gayikwa and hi ban okadëp od eñëñenax añ, aban xor na en di end ßenene eñ. ²¹ Do inëwa ban ßotënd? Ax gi ex na nde becëfëanaxik bend kë ßatelinde gër ecës fo ßot kën? ²² Barikan gërëgako ga ßan kën ako gër mbëña ind eñëñenax do hi kën okadëp od Kaxanu, bandixa bandewën bañ band owënëk ex, do gër aniyan and din kën ßata. ²³ Acosa and ar watak edi ed bëñëñenax añ ecës el ex.

Barikan, er ko yëlënd ayël fo Kaxanu in ex, aniyand and din and paß gë ebar ed bar kën gë Yesu Kërisët, Axwën arebi el.

7

End amatinali and eñër eñ

¹ Bëmaÿe, wën bër nangëk aye acariya hi kën. Ax gi ex na nde anang nang kën mëne ala an nand bayi ko abëngw na fo këño sëränd acariya añ? ² Ax gi ex na nde mondako ex end asoxari ar ÿër këno eñ? Acariya añ asëra këño sëränd gër eñër and ko liyand icën indexëm añ. Barikan and ko sës icën añ, axo bayind na ga sëra këño acariya añ. ³ Angëmëne eni daki gë asoşan aşëxe xarak icën indexëm in abëngw bayi ko, orekar ko rind. Bari and ko sës icën añ ado eni nërërëx gë asoşan aşëxe axo dind na orekar. Amëd año anëka sebët këño acariya añ. ⁴ Ata bëmaÿe, ako fo ex endewën eñ. Nand sës ko Kërisët gër kërëwa na, wën bëte aşës sës kën eñun tebëtaxën acariya añ. Awa ga xani ko gër ecës, mëñ xwën këñun ene dixënënde benjekax bënd ñan ko Kaxanu. ⁵ Gayikwa and wëña babo oñandi od eman añ, acariya añ bax şerëyëtënd betëmbak bënd gër ola orebi beñ mëñ bane rixënënde bënd kë wëland gër ecës beñ. ⁶ Barikan gërëgako, Kërisët aracët racët këbo gër mbëña ind acariya, ane bo ex na gër mbëña ind acariya akarëk. Gayikwa aşës sës këne paß gë acariya and ri babo okadëp añ. Gërëgako gër owun oxaşax or Angoc Amënëk hi këne.

End andiyen and acariya eŋ

⁷ Awa eyeyan nde bayik na? Eŷëŋëanax nde ex Acariya aŋ? Bëtëdëŋ! Paß gë acariya aŋ ga nang këme wa er ex eñëŋëanax in. Enimin, ame nang dona er ex eñangen el kido ax de bana acariya aŋ: «Eñangen ed er xwën ala ašandax in ax ye ex na✧.» ⁸ Ata eñëŋëanax eŋ wëdëk er rek acariya in do lënan ke eñangen ed bëberanjëm el. Kido acariya ax gi bana, eñëŋëanax eŋ axe bëña dona mondako. ⁹ Wëno abëngw ebame, and bayik acariya ax gi bana aŋ. Barikan, and ðatëguk apela aŋ, eñëŋëanax eŋ liyak. ¹⁰ Amëd aŋo šës këme wëno. Ata apela and hi bax exe mëlanëgu aniyen aŋ wëlanëgu ke ecës el. ¹¹ Ata amëd aŋo wëlak eñëŋëanax eŋ, wëdëk apela aŋ, yifa ke do lën ke gër ecës. ¹² Acariya aŋ ewënek ex, apela aŋ bëte ewënek ex, er šenene ex, do eyekax ex. ¹³ Awa do eyekax in nde wëlanëgu ke ecës el? Bëtëdëŋ! Eñëŋëanax eŋ wa law ke gë er yek in. Mondako šanayak mëne enimin eñëŋëanax eŋ er ax ye ex na ex ga wëdëk apela aŋ lawaxën ke.

End gër ola or ala eŋ

¹⁴ Enimin, anang nang këne mëne acariya er Angoc and Kaxanu ex. Barikan gë ola oram ol, ala fo hi këme, ar fanayak gër eñëŋëanax. ¹⁵ Enimin, er këme rind in ame nangënd na. Er šus këme in këme rind, do këme sëkwanënd er yandi ke in. ¹⁶ Angëmëne axe ñandi ex na me di bëber këme rind bën, në ecanaya ex aŋa wä këme mëne acariya aŋ eyekax ex. ¹⁷ Eñëŋëanax end šota ke eŋ kë rind eŋo, bari ax gi ex na

✧ 7:7 7.7 Acariyakinëm 5.21

wëno. ¹⁸ Anang nang këme mëne enjekax eŋ ax gi ex na gër ndam, mëne ngëŋ gër eman endam. Gayikwa axor ex exe ñandind me di enjekax eŋ, bari ame korënd na enjekax eŋo. ¹⁹ Eñëŋëanax end şus këme eŋ këme rind do enjekax end ke ŷandind me di eŋ ame dind na. ²⁰ Angëmëne me dind end şus këme eŋ, eñëŋëanax end şota ke eŋ kë rind, bari ax gi ex na wëno. ²¹ Awa wëno acariya aŋo wat këme: nand ke ŷandi yo me di enjekax na, eñëŋëanax eŋ ke wedind. ²² Aye ke nënganënd gëd gër yomb iram end Acariya and Kaxanu eŋ. ²³ Barikan, acariya acëxe sëra ke na do ke wërelind gër onden ondam xali ke lënanënd eñëŋëanax eŋ. ²⁴ Dek xata ke wëno! Noŷo wa kë racët eman endam end ke wëland gër ecës eŋo? ²⁵ Cëkwanëŋone Kaxanu paß gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an! Awa mondaço dëŋ hi këme gër onden ondam xadëp ir acariya and Kaxanu, barikan gë eman endam eŋ hi këme xadëp ir acariya and eñëŋëanax.

8

End efiya ed gë Angoc and Kaxanu eŋ

¹ Awa gërëgako, bër bar këni gë Yesu Kërisët bën kiti abi bayi ex na. ² Enimin, and këni bar ala gë Yesu Kërisët aŋ, Angoc Amënek and këŋo yëlënd aniyana aŋ kë nëmband ex gi acariya andexëm aŋ. Wëno acariya aŋo racët ke, abayi ex na ga wëña ke eñëŋëanax eŋ do gë ecës el. ³ Eŋo acariya aŋ ax kor bana ex di gayik bela bën asitara sitara këni gër ola orebën. Barikan Kaxanu axor xor ko exo di eŋo:

lawëneliw këjo Asëniw, gë eman end wëndërek gë end bëwendëran ebi dacëtaxën gër eñëjënax. Mondako xiti ko eñëjënax end şota başi bela eñ. ⁴ Mondako ri ko Kaxanu ene cotaxëne gër ola orebi or şenene or paş gë acariya ol biyi bër këne liyande ang këbo xadacënd Angoc Amënëk ak, xarak ax gi ex na ang këjo ýandind eman ak. ⁵ Enimin, bër kë rind ang këbi ýandind ak fo bën, oñandi od eman ok këni rind. Barikan bër wák ebi kadac Angoc Amënëk bën bend şenene këni rind. ⁶ Ar xwëndak end oñandi od eman an, gër xodux ko yend. Barikan ar wák eño kadac Angoc Amënëk an, gër aniyand and obetak ko yend. ⁷ Eyo, Kaxanu mbañ këbi şusënd bër xwëndak end oñandi od eman bën. Ani tëfënd na acariya and Kaxanu añ. Bëte ado ebi ñandido eni tëf in, ola orebën ol dëñ kë sëkwan. ⁸ Do bër wëña këbi oñandi od eman bën ani korënd na eni di er ñan ko Kaxanu in.

⁹ Barikan wën an bayi ex na ga şota këñun oñandi od eman ok, Angoc and Kaxanu añ këñun xadacënd angëmëne enimin gër ola orewën lëg ko. Ar bayik año cot ex na Angoc and Kërisët an axo gi ex na arexëm. ¹⁰ Angëmëne Kërisët alëg lëg ko gër ola orewën gayik bër şenene hi kën, Angoc Amënëk añ ayël këñun yël aniyand añ ado ex cës eman endewën eñ. ¹¹ Kaxanu xanin këjo Yesu Kërisët gër ecës. Angëmëne Angoc andexëm añ alëg lëgëk gër ola orewën, Kaxanu, mëñ ar xanin këjo Kërisët gër ecës an, aliyan ko liyan beman bendewën bend kë şëş beño, gë Angoc Amënëk and lëgëk gër ola orewën añ. ¹² Bëmaýe, ang bër gë aňomëx

fo hi këne, bari ax gi ex na de eman eñ do gë oñandi odexëm ok ÿomëxa kënebene. Mëñ ex kërene bayiye ex na ga këne liyande ang këbo ÿandind ak. ¹³ Angëmëne wën aliya kën liyand ang ex oñandi od eman ak, anemi kën nemi. Barikan, angëmëne gë panga ind Angoc Amënëk in kën lawënd bamërëwëra baññënax bandewën bañ, ašot kën šot aniyand and din ir din añ. ¹⁴ Enimin, dek bërëwëk oxadac or Angoc Amënëk bën, obaš or Kaxanu hi këni. ¹⁵ Kaxanu año ñandi ex na en gi ang oxadëp fo do eno yëdand. Barikan gë Angoc Amënëk yata këñun en gi obaš orexëm. Angoc año nangën këbo mëne aÿap ÿapëk enëño macënde Kaxanu: Aba! (Faba!) ¹⁶ Angoc Amënëk añ dëñ hik sede irebën in do këbo felënd gër onden ondebi mëne obaš or Kaxanu hi këne. ¹⁷ Do angëmëne obaš or Kaxanu hi këne, axwën xwëne këne biyi bëte er xwën ko in, gwër fo gë Kërisët. Barikan afo ene yëxwe gër ga yëkak yo toro indexëm in mëñ këne šotaxëne enjaran endexëm end këño yël Kaxanu eñ.

End obetak or ecan ecan eñ

¹⁸ Wëno aye fëni ke mëne gër ga këne soroye yo gër aniyand and gërëgako, toro ino ax cilar ex na gë enjaran end fenin këbo Kaxanu eñ. ¹⁹ Ngwën ind ri ko Kaxanu in dek nëkan këño ex ñatëgu amëd and kë šanaya ola or yël këbi Kaxanu obaš orexëm ol. ²⁰ Enimin, er gë ofëcak këm in wëñak ngwën ind nëcëtëgu ko Kaxanu in, xarak ax gi ex na de ga ÿandi baño hixënëk mondako. Në end ar lënan këño eññënax an

hixënëk mondako. Barikan eyar ed këne yare exëna. ²¹ Ngwën inj ašëni šënik gë onënga fo amëd and këño racët Kaxanu gër oxadëp or beñëjënax aŋ. Amëd aŋo kë bakaw enjaran eŋ, do gë oxwën or obaš or Kaxanu ol gër ebar ro. ²² Anang nang këne mëne ngwën inj dek në eñwëcar ex, në etoro ex ang asoxari ar orëw fo. ²³ Bëte biyi bër ŷana këbo Kaxanu monjël Angoc Amënëk bën awëcar këne wëcar nde gër ojomb odebi. Ašëni šëni këne exo ŋata Kaxanu eyata ed yata këbo el do gë apexa and eman endebi aŋ. ²⁴ Gayikwa gë eyar ed šot këne el fexaxën këne. Xarak ga wat këne watënde er bane yarënde in, ax bo ex na eyar: er këne watënde in ayar nde këne yare bëte? ²⁵ Barikan angëmëne ayar këne yarënde er bayik ane watënde na in, ašëni këne šëninde gë ekemënan. ²⁶ Bëte Angoc Amënëk aŋ fo këbo rëcand gër ositara orebi. Gayikwa ane nangënd ex na er ŷapëk ene karande and këne šalerand aŋ. And këbo xaranënd aŋ awëcar ko wëcarënd do ala ax kor na eŋo tëfëteli. ²⁷ Do Kaxanu mëŋ ar kë watënd er ex gër owëkw in, aye ko nangënd er ex gër anjëlan and Angoc in. Ang këño ŷandi ak këbi xaranënd bërëwax end Kaxanu bën. ²⁸ Anang nang këne mëne er këbi hi yo gër aniyar andebën bër ðan këño Kaxanu bën, bër yata këbi ang fëna baxo ak bën, enjekax endebën ex. ²⁹ Gayikwa bër yata këbi ang fëna baxo ak bën, eni mëdëraxën gë Asëñiŵ yata këbi. Do Asëñiŵ ar Kaxanu ajo mondako ko hi ikarëk inj gër ekun ed gë bëmaŷe bëndanjëm. ³⁰ Bër yata këbi elod anëka bën awac wac këbi;

anëngwët nëngwët këbi eni gixën bër êenene. Bëte bër nëngwët këbi eni gi bër êenene bën yël këbi enjaran endexëm eņ.

End aņana and Kaxanu eņ

³¹ Ine këne baše? Angëmëne gë Kaxanu bar këne noņo kë hi arangoỹëra andebi an? ³² Asëniw̄ dëņ seb këņo šës ko në endebi, aņo bešeli ex na toro iņ. Ax gi ex na nde gë oyekax orexëm ol đek këbo yëlëra gë Asëniw̄ ak? ³³ Noņo këbo nagašandëra biyi bër yata këbo Kaxanu bën? Gabatak! Bër êenene hi këne gër ogës odexëm. ³⁴ Noņo këbo nëp? Gabatak! Në endebi šës ko Yesu Kërisët. Bëte nëmëc na, xaniw ko gër ecës do ýëpa ko gër liw̄ ir Kaxanu yaņ gër orën. Fën këbo xaranëxënd! ³⁵ Noņo këbo šapëreli gë Afexën an ga ñan këbo ako? Toro iņ nde, ba anjiỹ aņ nde? Edixëra ed kënëbo rixërand el nde, ba enjo eņ nde? Oxaỹën ol nde, ba ecës el nde? Ba ecës ed mopodëtën gaf el nde? ³⁶ Ba ñata nde kë ñata Oñëgw Omënëk od rek:

«Ga w̄a këmi endey eņ këbo fecexënënd ecës el
key yo key

Ang opeỹ od eņaš fo kënëbo lasërand*»

³⁷ Barikan gër beņo đek, biyi axor xor këne. Ýoweỹ abo kor na ebo capëreli gë aņana and Kërisët aņ. ³⁸ Wëno mopëni fëni ke mëne ýoweỹ ax kor na ebo capëreli gë aņana and ñan këbo aņ: ax gi ex na ecës el, ax gi ex na aniyān aņ, ax gi ex na omeleka ok, ax gi ex na bangoc band wunëk baņ; ax gi ex na bend doro, ax gi ex na

* **8:36** 8.36 Calemoñëw̄ 44.23

bend ecan, ³⁹ ax gi ex na bebër fangak yaŋ gër orën, ax gi ex na bebër fangak gëf gër ebar. Er necëtëgu ko Kaxanu mëŋ dëŋ in ax kor na ebo capëreli gë aŋana andexëm aŋ, ax kor na ebo capëreli gë aŋana and wăsinën këbo paß gë ebar ed bar këne gë Yesu Kërisët, Axwën arefi el.

9

End bulunda ir Kaxanu eŋ

¹ Wëno ar bar këmi gër Kërisët hi këme do ðal in këmun felënd, ame nëgwëšënd na. Ga ke xadacënd Angoc Amënek aŋ këme nangaxënënd bëte gër onden ondam mëne ðal ex. ² Mbaŋ wëlandëra ke do laŋ ke yambënënd gër emëkw edam. ³ Gayikwa aŋandi ŷandi doxe me gi wëno dëŋ ar wë ke, ar šapër këni gë Kërisët, në end bëmaŷe bëndam, end bela bër nëng iram eŋ. ⁴ Bën ex Bëyisërayel bën, bën yata këbi Kaxanu eni gi obaš orexëm do eni kwën enjaran endexëm eŋ, gë banëkëra baŋ, gë acariya aŋ, gë cale in, do gë bebër bëya këbi Kaxanu bela bën. ⁵ Bën ex obaš or bëxarëk bër Isërayel bër yata babi Kaxanu ol. Gër enëng endeβën rëw këno Kërisët ala, xarak Kaxanu ir wunëk gër beŷ ðek exo. Cëkwënëŋone din ir din. Amen! ⁶ Gayikako Bëšëwif bëraŋjëm ani pex ex na ax gi ex na gayik Kaxanu axo di ex na er bëya baxo in, ax gi ex na ðe ðek obaš or Jakob ol hik enim enëng end Isërayel. ⁷ Ax gi ex na ðek bër ex gër andëwëra and Abëraxam bën hik obaš orexëm. Ax gi ex na nde Kaxanu fel baŋo Abëraxam: «Bër andëwëra and Isak bën fo hik bërandëwëra andey bën.»

8 Gër eyeyan elo këne watënde mëne ax gi ex na bër ex obaş orexëm bën fo hik obaş or andëwëra and beya bano Abëraxam ol. 9 Enimin Kaxanu beya baño Abëraxam mondako: «Awa şana nand këme bakaw gë doru go na, alindax Sara anëka ki rëwën lëmëta✧.» 10 Do mondako fo bax end bëşa eñ, odëmëta oki od rëw kënëbi Rebeka do gë Isak, axarëk arebi ok. 11 Damana ebi dëw Rebeka do eni di enjekax ba eñëñenax Kaxanu yata baño abat, ang fëna baxo mëñ dëñ ak. Iyo ala ar këño yata Kaxanu an año yatand na në end ga ri ko bandixa bandexëm. 12 Kaxanu afel fel baño Rebeka: «Lëmëta ixarëk in kë hi xadëp ir ibeja in.» 13 Ang rek oñëgw omënëk ak: «Wëno ñan këño Yakob, do şus këmo Esawu✧.»

End yata ed benëng becëxe eñ

14 Do gër endey eño, ine këne reye? Osëmbak nde ex na gër Kaxanu? Bëtëdëñ! 15 Ga felaxën baño wa Moyis: «Wëno end ar ýandi ke exe kaýënan eñ ke xaýënanënd, gër ar ýandi ke me nënga an këme nëngand✧.» 16 Awa mëñ ex, Kaxanu gabat këño yatand ar këño xaýënan an, ax gi ex na de ba ga ýandi këño ala ajo, ax gi ex na ga xemëna ko. 17 Oñëgw Omënëk ok rek mëne Kaxanu fel baño Farawoñ: «Wëno yata ki ey mun mëñ këme nëcëtaxën gër aniyan andey panga indam in eni nangëraxën bela bën, ebar el dëk, oñac oram ol✧.» 18 Kaxanu axaýënan këño axaýënan ar ýandi këño eño masin axaýënan

✧ 9:9 9.9 Añanar 18.10-14 ✧ 9:13 9.13 Añanar 25.23 ✧ 9:15 9.15 Andocane 33.19 ✧ 9:17 9.17 Andocane 9.16

irexëm an këŋo w̄asinënd axaŷënan in, do ar këŋo ŷandi eŋo kemën gaf an këŋo xemënënd.

¹⁹ Axor ex eye mëka: «Inecëŋ këbo fedënalixënënd Kaxanu? Enimin, ala ax kor na exo n̄ep er këŋo ŷandi Kaxanu exo di in?»

²⁰ Do wëj noŷo wa hi këy xali kën şampërend gë Kaxanu? «Er ko bayënd abay in aŷëka nde këŋo wëkand ar këŋo bayënd an: “Ineŷa rixën këye mondako✧.” ²¹ Abay an axo kor ex na nde exo dind ang këŋo ŷandind gë omak ond nega ko oŋ?»

²² Kaxanu aŷasin w̄asin këbi ebuŋa etëm edexëm el bela bër ŷap bax ebi wëcan oxoŷ orexëm do gë panga indexëm xali eni nemi bën.

²³ Aŷandi ŷandi baŋo ex canaya mondako ang rafëk enjaran endexëm ak gër bër xëñëna baxo ebi masin axaŷënan irexëm in, bër xëñëna baxo ebi yël enjaran endexëm eŋ elod gër ŷanar bën.

²⁴ Ata biyi ex bër yata këbo Kaxanu bën mar gër ir Bëşëwif, mar gër bër ax gi ex na Bëşëwif.

²⁵ Eŋo ŷëgwaxën ko Ose:

«Bër ax gi bana bulunda iram bën,

këmëni w̄acëd bulunda iram.

Bër amëni ŋan bana bën,

aŋan këmëni ŋanëd✧.»

²⁶ Gër ed baxo rend Kaxanu bela:

«Wën an gi ex na bëräm

kënëbi ŷana enëbi macënd obaş or Kaxanu.

Wëno Axwën ar aniyän an✧.»

²⁷ Alawënel Esayi are re baxo end bulunda ir Isërayel eŋ:

✧ 9:20 9.20 Esayi 29.16 ✧ 9:25 9.25 Ose 2.25 ✧ 9:26 9.26 Ose 2.1-3

«Ado bulunda ir Isërayel in eni ñëmb yo ang oÿiñi fo, bëfëñëpëne kë fex.

²⁸ Gayikwa, Axwën Kaxanu ðek ko ñata eyeyan edexëm el gër ebar ro, do aÿand ko ri✧.»

²⁹ Bëte are re baxo Esayi gana-gana fo:
«Kido Axwën Ar ðenga ðend gër orën an axo pit bana andëwëra amat gër bulunda ir Isërayel ala ax ðayi dona ang gër ðangol ðand Sodom gë Gomor ak✧.»

End apexa and Isërayel enj

³⁰ Awa ine ðayik? Bër ax gi ex na Bëšëwif bën, bër abax šala na eni gi bër šenene bën, ri këbi Kaxanu bër šenene ga xwëta këno Yesu Kërisët. ³¹ Xarak Bëšëwif bër bax šaland eni gi bër šenene paß gë acariya bën asëkwan sëkwan këni eni tëf er rek acariya in. ³² Inewã sëkwanaxën këni? Gayik gë ojaŵ odebën ok bani šaland eni gi bër šenene, kwëtarëxe Kërisët. Men fokëraxën këni ekaÿ ed këbi fokërend bela el. ³³ Ang ÿëgw ko Esayi ak:
«Ekaÿ xwët këme na gër Siyon, ed këni fokërend bela el.

Ekaÿ elo këbi reñend.

Barikan, ar kë ŵa endexëm an din aŵo cena na.»

10

¹ Bëmaÿe er ÿandi ke gër emëkw edam do këmo xarand Kaxanu in, Bëšëwif bën eni pex.

² Wëno ar nang këbi aye kë reyand mëne mban këno ðalëkënalind Kaxanu, ðari ÿoweÿ abi pëni

✧ 9:28 9.28 Esayi 10.22 ✧ 9:29 9.29 Esayi 10.22-23

ex na endexëm eñ. ³ Bën gë andebën këni şaland or şenene ol, ani nang gi ex na ba mondake ko rind Kaxanu eni gixën bela bën bër şenene gër ogës odexëm. Mondako ñaca këni fëña irebën in ga seb këni ir Kaxanu in. ⁴ Gayikwa Kërisët fo xorëk exo di dek er rek acariya and Moyis in. Mëñ ex ar kë wã yo endexëm an, exo gi ar şenene.

End apexa and gër Kërisët eñ

⁵ Enimin, Moyis aỹëgw yëgw ko end or şenene or paß gë acariya eñ: «Ar kë sëf dek er rek acariya in kë liya.» ⁶ Baxëtın ang ko yeyanënd end or şenene or paß gë ekwëta el: «Kërey de na gër emëkw edey, noỹo wa kë ye yañ gër orën?» Eño, epedaliw ed Kërisët ex. ⁷ Bëte kërey de na: «Noỹo kë şëla gër wur ir gëd?» Eño enëcëtëgu ed Kërisët gër wur bësësëk ex. ⁸ Baxëtın bëte er re ko Moyis in: «Eyeyan el gër ndey ex, gër etëỹ edey do gër emëkw edey.» Ata eyeyan elo ex ed ekwëta ed këmi femërand el. ⁹ Enimin, angëmëne, gë etëỹ edey el dëñ, këy reyand mëne Yesu ex Axwën an, do angëmëne gë emëkw edey el, axwëta xwëta këy mëne Kaxanu axanin xanin këño gër ecës, afex këy fex. ¹⁰ Gayikwa and ko wã ala gër emëkw añ ko hind ar şenene gër ogës od Kaxanu, and ko reya gë etëỹ edexëm añ ko fexënd. ¹¹ Oñëgw Omënëk ok are rek: «Ar këño xwëta yo Kaxanu, año yepeli na.» ¹² Gër Kërisët epitëndër ax gi ex na: Aşëwif an do gë ar ax gi ex na Aşëwif an arabat hi këni. Biyi dek Axwën abat xwën këbo, mëñ anënga nënga ko gër dek bër këño xëland

bën. ¹³ Gayikwa ar kë xëla yo oŵac Axwën ol, afex ko fex.

¹⁴ Mondake cëŋ këno xëla ar ano kwëta ex na an? Do mondake këno xwëta wëlërëxe pere endexëm eŋ? Do mondake këni wël endexëm eŋ bëfemëra këm? ¹⁵ Do mondake këneŋi šot bëfemëra angëmëne ala abi dawën ex na? Ang rek Oñëgw Omënëk ak: «Bon yek ewat ed bër kë yowënd gë eyeyan ejekax el.» ¹⁶ Ax gi ex na dek fo ŵa këni Atëfëtan aŋ. Gër endey eŋo are re ko Alawënëel Esayi: «Axwën, noŷo wa ŵak end femëra këmi eŋ?» ¹⁷ Awa ekwëta el, gër eyeyan ed këne wëlënde kë xaniwënd do eyeyan elo ed Kërisët ex.

¹⁸ Barikan me mëka: Bëšëwif bën ani wël ex na nde? Aye wël këni, Oñëgw Omënëk ok ga rek☆:

«Dek ebar el wëlik oniŵ orebën ol do eyeyan edebën el, xali gër lëgëra bela.» ¹⁹ Me mëka bëte: Bulunda ir Isërayel in, afëni dëŋ nde fëni këbi er wël këni in? Moyis ex aŷanar ar yëgwëk:

Ayakëraxi këŋun yakëraxi në end enëng end këmun šëxwëndër eŋ.

«Axoŷënaya këni xoŷënaya në end bër bayik ane nang bana. ²⁰ Do Esayi ayëxw yëxw ko exo deya:

Gër bër abaxe šala na šanaya këme, gër bër abax ŵëkara na endam ŵasinaya këme☆.»

²¹ Barikan end Bëyisërayel eŋ, re ko: «Laŋ këmëni lambacand bulunda in

☆ **10:18** 10.18 Calemoñëŵ 19.5 ☆ **10:20** 10.20 Esayi 65.5

bulunda iwëšik do ir xorëk ecampëre in✧.»

11

End Bëyisërayel eŋ

¹ Awa awëka këme wëkand: Kaxanu aŋaŋëta nde ŋaŋëta këbi bulunda irexëm in? Adokiŋ! Wëno bëte Ayisërayel hi këme! ar andëwëra and Abëraxam, gër ekun ed Beŋëšame. ² Bër yata këbi elod gër ŋanar bën abi ŋaŋëta ex na. An nang ex na nde Oñëgw Omënëk od rek mëne alawënel Eli arendëra rendëra baxo end Bëyisërayel eŋ gër Kaxanu? ³ Are baxo rend: «Axwën, bangëb bandey baŋ yëlëtëra këni, bëlawënel bërey bën lawë kënebi. Wëno gabat bayik do këni šaland ene dawë wëno bëte✧.» ⁴ Er yaka baŋo: «Ay nang ex na nde bësošan owëli ocongoki lëkaya këmëni bër elod ani poxi ex na gër edaš ed këni wacënd Bahal?» ⁵ Andamat gërëgako, afeni feni mar Bëyisërayel gë oyekax orexëm ol. ⁶ Ax gi ex na ba ri këni ŋeyë yataxën këbi. Kido ako hi bax, oyekax or Kaxanu ol ax gido na oyekax. ⁷ Ine këme re bëte? Er këni šaland Bëyisërayel in, ani cot ex na. Barikan bër yata këbi Kaxanu bën šotëk; bëšëxen bën xemën këni ogaf ok. ⁸ Eno rek Oñëgw Omënëk ok✧:

«Kaxanu fëdëk onden ondebën oŋ,
bangës bandebën baŋ ax watënd na
banëf bandebën baŋ ax wëlënd na xali doro.»

⁹ Men rexën baxo Dafid:

✧ **10:21** 10.21 Esayi 65.2 ✧ **11:3** 11.3 Añanar and Bemun 19.18

✧ **11:8** 11.8 Esayi 6.9

«Ñambëran ind sëf këni in
gilex amene gilex ebën
ed këbi sëra ebi kitixën Kaxanu.

¹⁰ Kulëlebi ecamëdan el eni nemëraxën
do dëngwënëlebi or laṅ*»

¹¹ Awa awëka këme wëkand: Ba afokër nde
fokër këni xali wëc këni or laṅ? Adokiṅ!
Eṅo ax gi na gër aniyan! Barikan në end
amena andeβën eṅ, šotaxën këni apexa aṅ,
benëṅ becëxe beṅ, ebi yakëraxixën Bëšëwif
bën. ¹² Awa angëmëne gë amena andeβën aṅ
betaxën këni bela bër benëṅ becëxe, angëmëne
gë angwëcen andeβën aṅ yeraxën këbi bela bën,
awa nëmëc këni beta and këni šot Bëšëwif apexa
aṅ.

End apexa and benëṅ becëxe eṅ

¹³ Wën bër benëṅ becëxe bën këmun rend:
Wëno ex parëxanda ir Yesu in gër wën benëṅ
becëxe, do mbaṅ këme rafënalind andiyen an-
dam aṅ. ¹⁴ Ebi yakëraxixën bër enëṅ en-
dam bën do mëṅ këni fëxaxën maṅ, angëmëne
awënd wëndëc, këme rixënënd andiyen aṅo.
¹⁵ Gayikwa angëmëne eṅawëta ed ḥawëta këbi
Kaxanu Bëšëwif el, hixënëc angwëlëra and mëṅ
do gë benëṅ becëxe aṅ, inewā kë hi and këbi
bakan aṅ? Ax gi ex na nde ekani ed gër ecës kë
hi?

¹⁶ Angëmëne bër xwën këbi Kaxanu elod gër
yanar bën bëwënëc exëni, dek bër yata këbi
gërëgako bën bëwënëc exëni bëte. Angëmëne
atëx aṅ Kaxanu xwënëc gë odëmbët ak, awa gë

* **11:10** 11.10 Calemoñëw 69.23

odini ak ðek xwën ko. ¹⁷ Bulunda ir Isërayel in ex añarëka and rëð ko Kaxanu an, do Bëšëwif bën exëni odini ok. Barikan asaw̃ saw̃ ko odini odëmar. Do wëj ar ax gi ex na ašëwif an, enini end añarëka amapuý hi këy, do Kaxanu šosali ki gër añarëka andëðërëð. Gërëgako gë onomb ond kë yësëgund gër odëmbët od añarëka andëðërëð on këy nëtënd. ¹⁸ Kërey dafënanand na wëj ar šosali ki ašosali fo Kaxanu an. Ga rafëna këy rafënanand, kërey kwëya na mëne enini fo hi këy, odëmbët ok lëbina ki. ¹⁹ Bamat are këy re: «Benini saw̃ ko Kaxanu šosalixën ke.» ²⁰ Dal ex! Barikan Kaxanu asaw̃ saw̃ këbi bër ex benini bën në end onëpëgënan odebën. Do wëj ga xwëta këyo bayixën këy gër ed šosali këni. Awa yëdalo Kaxanu, kërey dafënara na. ²¹ Angëmëne Kaxanu asaw̃ saw̃ ko odini od añarëka andëðërëð ok, asaw̃ ki asaw̃ wëj bëte. ²² Nangël mëne Kaxanu anënga nënga ko, bëte axeý xeý ko: axeý xeý ko gër bër wëndërak, do anënga nënga ko gër ndey angëmëne alëkaya lëkaya këy onënga orexëm ol. Awa angëmëne ax gi ex na mondako, wëj bëte saw̃ ki saw̃. ²³ Angëmëne Bëšëwif bën ani bo ex na ga këbi ñëpëgënan, Kaxanu ašot šot ko panga ind ebi cosalixën gašëxe in. ²⁴ Do angëmëne wëj ar hi bax enini end añarëka amapuý an Kaxanu sawëgu ki do šosali ki gër andëðërëð xarak ay gi ex na enini end añarëka andëðërëð, nangël mëne mbanj këjo sax ebakali ed odini od saw̃ baxo el.

²⁵ Bëmayë, gayikwa axe ñandi ex na en nem end šonayak enjo, këdi kën yëla mbanj reni

kën. Gër bulunda ir Isërayel, mar axem këni xemënëk ogaf ok do mondako kë bayi xali eni pedër dek bër yata këbi gër benëng becëxe bej. ²⁶ Amëd aņo fo këni fex dek Isërayel in; eņo yëgw këni:

«Afexën an gër Siyoņ ko xaniw.

Bamena band bërändëwëra and Yakob baņ ko rexët.

²⁷ Mondako kë hi eter ed këme ri gë bën el and këmëni seban beñëņënax bendebën aņ☆.»

²⁸ Eyo paß gë Atëfëtan aņ, Bëşëwif bën ahi hi këni bërangoyëra and gë Kaxanu, në endewën. Barikan paß gë eyata el, Kaxanu aňan ñan këbi në end bëxarëk bërebën eņ. ²⁹ Gayikwa Kaxanu axo kanand na er ko yëlënd in bëte oyekax ol do gë etana edexëm el ax nëngwëtand na. ³⁰ Enimin, ang bano wëşenënd Kaxanu wën benëng becëxe akarëk ak, Bëşëwif bën awëşen këno wëşen bëte. Do barikan gërëgako, wën aşot şot kën axayënan ir Kaxanu in, në end emëş Bëşëwif. ³¹ Bëte andamat ex, gërëgako awëşen këno wëşenënd Kaxanu, eņo kañënanaxën Kaxanu endewën eņ. ³² Gayikwa Kaxanu dëņ seb babi benëng bend bela bej eno mëşenënd, ebi masinaxën axayënan irexëm in.

³³ Ata Kaxanu bon raf ko, orenik orexëm ol, banjëlan bandexëm baņ mbaņ siwëk! Er faỹ ko gër emëkw edexëm in, ang ko rind beỹ ak, ala ax nangënd na. ³⁴ Enimin, ala ax gi ex na ar kë nangënd ojëlan od Axwën ok, ala ax gi ex na ar hik afelëra arexëm. ³⁵ Ala ax gi ex na ar yël

☆ **11:27** 11.27 Esayi 27.9

këŋo ƷeƷ Kaxanu, do Mëŋ exo cena eŋo mašën.
³⁶ BeƷ bën dëk gër ndexëm xaniwëk paß gë mëŋ hik. Enjaraŋ eŋ mëŋ xwënëk din ir din. Amen!

12

End aniyan angašax eŋ

¹ Awa bëmaƷe axara xara këmun, gayikako Kaxanu axaƷënaŋ xaƷënaŋ këŋo endewën eŋ, kemënaƷin eno Ʒël bëman bëndewën bëŋ ang šadaxa ibëngw, iwënëk, ir ko ðan fo. Mondako ex cale ind ang Ʒapëk iŋ. ² Këren dƷiand na gër ngwën ro ang këni liyand bër aŋo kwëta ex na Kërisët ak. Barikan tebino Kaxanu exo nëngwët onden ondwën oŋ, eŋun pënixënënd er Ʒandi këŋo en dind in: enjekax eŋ, gë er ðan ko in do gë er šenene in.

³ Paß gë oyekax or Ʒël ke Kaxanu ol këmun felaxënënd ala kala ang hi kën ak, dindëlexo gë oxor or ekwëta ed Ʒël këŋo Kaxanu el, këren dafënarand na. ⁴ Enimin, biƷi eman emat fo šot këne. Barikan gër eman eŋo owal odanjëm barëk do wal ir ex yo gë andiyen andexëm ex. ⁵ Awa biƷi ado ga Ʒëmb këne, eman emat hi këne gër Kërisët do ašosar šosar këne ang owal fo andebi rebi aŋ. ⁶ Ala kala gë anjëla pit hi ko, ang Ʒël këŋo Kaxanu ak paß gë oyekax orexëm ol. Angëmëne ang hi këne ak ala Ʒël këŋo na epemëra ed eyeyan ed Kaxanu el, pemindëlexo gë ekwëta, ang rek eyeyan elo ak. ⁷ Angëmëne eŋo Ʒël andiyen and edëcara ed bela aŋ, kemënalexo ebi dëcarand. Angëmëne osëƷali ex, tëƷalindëlebi bela bën. ⁸ Ar Ʒël këŋo

ekemën ed bela an, kemënalexo ebi kemënënd. Ar gë anjêla and ebi yëlërand an, kemënalexo ebi yëlërand bela bën gë obal osëm. Ar yël këno edëngweli ed bela el, dëngwelindëlebi şenene. Ar yël këno axaÿënan an, dëcarayindëlebi bela bën gë onënga fo.

⁹ Aņana andewën aņ gilex aņana and đal. Cusin eñëjënax eņ, do dëkaleņun enjekax eņ. ¹⁰ End aņana and gër aminëmëra and gër Yesu eņ cëņ, dëkëringdën gë oÿëkw onëngax fo andewën rewën aņ. Ala kala dëngwindëlexo gër epëb ed boşandaÿ. ¹¹ Kemënayindën gë obal osëm, këreņun kwëlarënd na. Caleyindën gë onden onjekax, do diyenindëno Axwën an ang okadëp fo. ¹² Nëngandërayindëleņun end er kën yarënd eņ. Buņayindën sam en torond do caleyindën din. ¹³ Dëcarayindënëbi okëreceņ ocandax ok. Mëlayayindënëbi aye bëliyer bën.

¹⁴ Calenindënëbi bër këņun rixërand bën, karanindënëbi benjekax, kërenëbi karend na. ¹⁵ Nëngandërayindëleņun andamat gë bër këbi nëngandërand bën, tesindën gë bër kë sesënd bën. ¹⁶ Wëlerindën andewën rewën aņ. Ñandiyindëleņun en di bebër bak bën, këren yëland na wën bësëm hi kën. Këren yëland na bëte mëne wën fo ex bër nangërak bën.

¹⁷ Ala këreno maşënënd na eñëjënax end rin këņun eņ. Kemënayin en dind enjekax end këni ñan bela đek eņ. ¹⁸ Angëmëne awënd wëndëk, diyindën gë oxor orewën ol en cotaxën angwëlëra and gë bela đek aņ. ¹⁹ Wën bëmaÿe bënd ke balënd mbaņ bëņo këren kitindën na

gë andewën beÿ bën. Barikan tebënino Kaxanu oxoÿ ol, gayikwa aÿëgw ÿëgw këni:

«Wëno ki wāšan!

Wëno kë wāšënd eñëjënax end këni rind eñ, re ko Axwën an[☆].»

²⁰ Bëte are re ko: «Angëmëne ar xoÿër këjun an xor këno enjo eñ, yëlëlo er ko yamb in. Angëmëne men sel këno, yëlëlo exo ceb. Angëmëne mondako këy rind ata këno hi nangëde oyen or gë xodux xob këy gër gaf irexëm[☆].» ²¹ Bëñal eñëjënax eñ gë enjekax eñ, bari kërexi bëña na ecëñëxët eñëjënax eñ.

13

End epëb ed bëlëngw eñ

¹ Ala kala pëbindëlebi bëlëngw bën gayik alëngw ar ex yo Kaxanu yël këno olëngw ol. Bëlëngw bër hik yo, Kaxanu këbi yëlënd owun ol. ² Gayikako mëñ rëpënëk owun ol, ar këno xeyënd olëngw an anëka këno wëšenënd Kaxanu. Bër kë hëpënd eño bën awa Kaxanu anëp këbi nöp. ³ Enimin, angëmëne enjekax këy rind, bemun beñ ani gi ex na monjëda. Barikan angëmëne eñëjënax këy rind, yëdalëbi. Ba këreyo yëdand na alëngw an nde ÿandi ki? Awa diyind enjekax eñ ata ko ñan endey eñ ⁴ gayik mëñ ariyenin and Kaxanu hi ko ey dixënënd enjekax eñ. Bari angëmëne eñëjënax eñ këy rind, yëdalo alëngw an gayik ax gi ex na mama fo šot ko ojaŵ od exi kađac gë ayambën in. Enimin, Kaxanu fana këno exo gi ariyenin ar

☆ **12:19** 12.19 Acariyakinëm 32.35 ☆ **12:20** 12.20 Andorenik 25.21-22

Kaxanu gër ekadac ed ar kë rind eñëjënax yo.
⁵ Mëj ex, aŷap ŷapëk eyëbi pëb bëlëngw bën, xarak ax gi ex na këdi ki xoŷën Kaxanu fo, barikan ga nang këy mondako ŷapëk ey dind.

⁶ Gayikako bëriyenin bër gofërëne bën, Kaxanu këno riyeninënd mëj kën wëdaxënënd ŷagale in. ⁷ Awa maŷino ala kala er ŷapëk eno maŷ in: međënino ŷagale in ar ŷapëk exo kana an; ar ŷapëk eno cos ŷey an, cosino; ar ŷapëk eno yëda an, yëdayino; ar ŷapëk eno pëb an, pëbino.

End ebalër eŷ

⁸ Ala këren bayir na ŷey ang ax gi ex na ebalër ed andewën rewën el. Ar ñan këjo aŷandaŷ aŷ anëka ñata ko er rek acariya in. ⁹ Enimin, bapela baŷo: «Ax gi ex na mondi orekar ol, ax gi ex na monaŷ, ax gi ex na mondeka, ax gi ex na moñandi er xwën ko aŷandax in» do gë đek band bayik baŷ, gër eyeyan elo barëk: «Balindëlexi end aŷandax eŷ ang ki balënd end gaf irey ak.»
¹⁰ Ar këjo balënd end aŷandaŷ eŷ aŷo menan na: aŷana aŷ kë ñatand er rek acariya in.

End omakaw ond Kërisët eŷ

¹¹ Balëkënalıyındën nëmëc bakey baŷo gayikako anang nang kën bebër këne liyande gë okey oko bën: anëka ñatëguk apëxëd and en nëngëta gër akwëd aŷ. Elod ga xwëta këneŷone Kërisët, gërëgako xurik ex taxëgu akey and kë ñata apexa andëbi aŷ. ¹² Anëka wëdëk mbaŷ, gogo kë xey. Awa tebëne bëtëmbak bënd këne rinde gër ecamëdan bën, do cudfane ang acud fo oŷënga or emer or angoben eŷ. ¹³ Diyandëne

šenene, gë end këne šonënde këm. Kwëÿëtane ekureliran el, gë ošëb ol, gë asëk alakirand fo in, gë eñac eñ, gë batakëra bañ, do gë oyakëraxi ol. ¹⁴ Matino Axwën Yesu Kërisët do din këren teb na eñun dëngwëna oñandi od eman ok këdi kën wata bënd këño eman nënganënënd beñ.

14

End enëpër eñ

¹ Mëlayayindëno aye ar sitarak gër ekwëta an, gë ecampëre këm. ² Gako ang hi kën ako, ar xemëk gër ekwëta an afëni fëni këño mëne mëñ axor ko xor exo yamb beÿ dek. Barikan ar sitarak an, bebëlëg bër wicëgu këni në andëda fo ko xor exo yamb, ax gi ex na beÿ dek. ³ Ar kë yambënd beÿ dek an, këreño cus na ar bayik ax yambënd na an. Do ar ax yambënd na an këreño nëp na ar kë yambënd beÿ dek an gayik Kaxanu bën tak bëxi wëlaya këbi. ⁴ Wëj noÿo wa hi këy mëñ këyo nëpaxënënd ariyenin ir ala an? Xwëša ko gër andiyen ba wëc ko, Axwën arexëm an nangëk. Do axwëša wa ko xwëša gayik Axwën an axor ko xor eño kwëšan.

⁵ Ang hi kën ako, abat exo yëland akey exëna and xucak ex këbën, ajo exo yëland dek gwër fo xëbënëk, ala kala paÿëlexo gër emëkw edexëm ang ko yëland ak! ⁶ Ar këño xëbënanënd nëmëc bakey bandëmar an, eño pëbaxën Axwën an ko rixënënd mondako. Ar kë yambënd beÿ dek an, në end Axwën ko yambaxënënd gayik ašëkwa këño šëkwand Kaxanu. Ar bayik ax yambënd na an, në end Axwën bayik axo yambëxënënd na

gayik mën bête ašekwa këno êkwand Kaxanu.
⁷ Enimin, gabatak ax diyand na në end gaf irexëm fo. Bête gabatak ax cësënd na në end gaf irexëm fo. ⁸ Angëmëne aliya këne liyande, në end Axwën këne liyande do angëmëne ašes këne šesënde në end Axwën këne šesënde. Awa këne liyande ba këne šesënde, mën xwën këbo. ⁹ Angëmëne Kërisët ašes šes baxo do xani ko gër ecës, exo gixën Axwën ar bêsšesëk do bëbëngw rixën ko mondako. ¹⁰ Mën ex wěj ine këyo nëpaxënënd imaŷe indey in? Wěj ine cën këyo šusaxënënd imaŷe indey in? Enimin akey amat, biyi dek ayaka këne yakaye gër kiti ind Kaxanu ebo kitixën. ¹¹ Ga ŷëgw këni: «Wëno Axwën aniyän an rek, bela bën dek afoxi këni foxi gër lëngw iram do ala kala gë eyeyan ed enëng endexëm el, ko ŷana eŷo dıwand Kaxanu*!»
¹² Mondako këne yakaye abat abat gër lëngw ir Kaxanu ene deyaxëne ba mondake bane liyande.

End edënan ed eñëñënaŷ abinëx eŷ

¹³ Awa kërene kitirënde na andebi rebi aŷ. Barikan calayindën en kwëŷëta edi ed er këno lënan eñëñënaŷ imaŷe indewën in, do exo dıf. ¹⁴ Wëno aye nang këme do fëni ke ga bar këmi gë Axwën Yesu, mëne eyamb eyamb ebuyaraxik ax gi ex na. Barikan angëmëne ala exëna ar kë yëland er hi bax exo yamb in ebuyaraxik ex, awa ebuyaraxik ex gër ndexëm, kërexo yambëd na. ¹⁵ Angëmëne në end eyamb yamb këyëno šëndënënd imaŷe indey in, awa ayo

* 14:11 14.11 Esayi 45.23

masinënd na mëne abal ki balënd endexëm eŋ. Këreyëŋo nemin na imaÿe indey iŋ nê end er këy yambënd, xarak Kërisët nê endexëm šës ko bête. ¹⁶ Awa angëmëne bošandax arena kënun rena, këren yambënd na eyamb yamb ed kën yëland wën ejekax ex. ¹⁷ Enimin owun or Kaxanu ol ex, end or šenene ex, gë end obetak ex, do gë end onënga paß gë Angoc Amënëk aŋ, ax gi ex na end eyamb yamb, ba ešeß-ceß. ¹⁸ Gayikwa ar këŋo sêfënd mondako Kërisët ang xadëp fo an, Kaxanu anëngan këŋo nënganënd endexëm eŋ do bête bela bën anëngan këbi nënganënd endexëm eŋ.

¹⁹ Awa calandëne ene diye er këbo wëlanëgu aketëxeta in do gë er këbo xemën gër ekwëta ed Kaxanu andebi rebi in. ²⁰ Wëj kërey nëxen na andiyen and Kaxanu aŋ nê end eyamb yamb. Dal ex mëne eyamb yamb ir ex yo emënëk ex, bari ax ye ex na edënan ed ala eñëŋënax el nê end eyamb yamb el. ²¹ Aye yek ekwëÿëta ed dek er këŋo lënan eñëŋënax imaÿe indey iŋ, hik ŷas, hik ngoy do gë dek bebër bayik bën. ²² Ekwëta ed šot këy gër emëkw edey el, bayilexi wëj fo gër lëngw ir Kaxanu. Nëngandërayindëleŋo ar bayik ax nëpayand na mëŋ dëŋ an gër bebër ko sanand exo yamb bën. ²³ Barikan ar këŋo hëpëgënanënd an, anëp nëp këno gayik er ko rind in ax gi ex er gër ekwëta. Xarak dek er bayik ax gi ex na er gë ekwëta in, eñëŋënax ex.

15

End aminëmëra and gër Kërisët eŋ

1 Bëmaÿe, biyi bër xem këne gër ekwëta bën, aÿap ÿapëk enëbe bujanënde bëmaÿe bënd sitarak bën, kërene calande na er këbo nënganënd biyi fo in. 2 Ang hi këne ak, ala kala calayindëlexo exo dind er këjo nëngan ašandaŵ in, er yek do kë xemënënd gër ekwëta in. 3 Enimin, Kërisët abaxo šala na exo di er këjo nënganënd mëj fo in. Ax gi ex na nde endexëm eŷ aÿëgw ÿëgw këni:

«Ocir od bër baxi širënd ok,
wëno bane širënd*?»

4 Gayikwa ðek er ÿëgw këni gër akarëk in, biyi këbo sëyalind, ene cotaxëne er këne yarënde in, gë ekemëna do gë ekapina ed këbo yëlënd Oñëgw Omënëk el. 5 Kaxanu, mëj ar këjun rëcand en kemaxën do en kapinaxën an, këjun yëlënd angwëlëra aŷ andewën rewën ang këjo ÿapanënd Yesu Kërisët ak. 6 Ata mondako këjun xet wën ðek do eno cëkwënd gë oniŵ obat Kaxanu, Sëm ir Yesu Kërisët, Axwën arebi an!

End Atëfëtan aŷ gër benëng ðek eŷ

7 Awa mëlayarin wën bëte ang wëlëya këjun Kërisët ak në end enjaran end Kaxanu na. 8 Ga re këme Kërisët yow bax hi ko ariyenin ar Bëšëwif do ñata ko bebër bëya babi Kaxanu bëxarëk bërebën bën ex watixën ðal ir Kaxanu in. 9 Bëte ayow yow baxo në end bër ax gi ex na Bëšëwif eno ðuwaxën Kaxanu në end axaÿënan irexëm ang rek Oñëgw Omënëk ak:

«Mëj ex, ašëkw këmi ÿana mi cëkwënd gër
Amara and bër ax gi ex na Bëšëwif

* 15:3 15.3 Calemoñëŵ 69.10

do ayas këme yas oŵac orey ol[☆].»

¹⁰ Are re rek bëte:

«Wën bër ax gi ex na Bëšëwif bën,
nëngandërayindëleŋun gë bër ex bulunda ir

Kaxanu bën!» ¹¹ Do bëte:

«Cëkwindëno Axwën an wën đek bër ax gi ex na
Bëšëwif bën!

Benëng bend bela beŋ đek cëkwindëleno[☆].»

¹² Aŷëgw ŷëgw ko bëte alaŵënel Esayi:

«Arandëŵëra and Isayi an kë šanayaw
Axani ko xani ebi kađac bër benëng becëxe,
Do bër benëng becëxe bën,

ayar këni ŷana eni yarënd endexëm eŋ[☆].»

¹³ Awa Kaxanu, mëŋ ar këno yarënd an,
yëlëleŋun onënga ol gë obetak or ex yo ga xwëta
këno ako. Do ang kën yarënd ak bašërël ex gë
panga ind Angoc Amënëk in!

End andiyen and Pol eŋ

¹⁴ Endewën eŋ cëŋ bëmaŷe, mo pëni fëni
ke mëne gër oŵëkw orewën oyekax, gë orenik
lëbëk do mëne axor kën xor en pelërend an-
dewën rewën aŋ. ¹⁵ Barikan gër bend mar,
ayëxw yëxw këme de mun ñëgwënëli mun
kwitanaxën bend nang kën anang dëŋ. Mondako
ŷëgwënëli këmun gayik wëno Kaxanu yata ke
gë oyekax orexëm ol ¹⁶ me gi ariyenin ar Yesu
Kërisët gër bër ax gi ex na Bëšëwif. Ax-
emëna xemëna këme de gër andiyen aŋo, gër
epemëra ed Atëfëtan and Kaxanu. Mondako
këni yëlayaxën gër ndexëm bër ax gi ex na

☆ **15:9** 15.9 Acariyakinëm 32.43 ☆ **15:11** 15.11 Calemoñëw
117.1 ☆ **15:12** 15.12 Esayi 11.1, 10

Bêšewif bën ang şadaxa ir këŋo nëngan, şadaxa ir ko wñenën Angoc Amënek fo. ¹⁷ Awa ga bar këmi gë Yesu Kërisët këme xoraxënënd me cëkwaya në end andiyen and këmo rinënd Kaxanu na. ¹⁸ Kërisët kë riyenind paß gë wëno eni maxën end Kaxanu eŋ bela bër ax gi ex na Bêšewif bën, yoweỹ ame yëxw na me deya mëne wëno rik gë andam. Ata gë eyeyan ed bamëni felënd el do gë er bame rind in riyeni ko ¹⁹ gë panga ind Angoc Amënek in, mëŋ bax wşinayaxënënd becarax do gë bërëcaxik. Ga yānaw këme gër Yerusalem xali řatëgu këme gër ebar ed Iliri, asëfëtan sëfëtanđeraw këmëni bela bën Atëfëtan and Kërisët aŋ. ²⁰ Mbaŋ xemëna këme enangën ed Atëfëtan el gër ed bayik elod ani wël bana end Kërisët. Mondako riyeni këme këdi këme bëteli edëda ed ala aşëxe. ²¹ Mondako rek Oñëgw Omënek ok: «Awël këni wël bër anëbi tëfëtan bana bën, Afëni këbi fëni bër elod ani wël bana endexëm bën».

²² Në end andiyen aŋo bayik ame korëli ex na bakëlëbëd bandanjëm mun nëngali. ²³ Barikan gërëgako, në er këme riyeni ax bo ex na gër owar oŋo, do bëniy rik elod ga yāndi ke xali me yeli gër ndewën. ²⁴ And këme yend ond gër ebar ed Esëpañ aŋ, yëla këme awatër këne watëre me kucaxënëx. And këbo xeyëra řakey do exe nëngandëra təkër na gër ndewën aŋ, ata laŋëtax done.

²⁵ Barikan gërëgako në eye me gër Yerusalem, okëreceŋ od fën ok këmëni wëlanënd yëỹ.

✧ **15:21** 15.21 Esayi 52.15

²⁶ Enimin, bëmaÿe bënd gër bamara band gër owar or Masedëwan do gë Akayi bëñ barëndërek kodî enëbi dëcaxën bëwënëk bër xaÿënëk gër Amara and Yerusalem bën. ²⁷ Moñandi ÿandi babi eni di eño, do aÿap ÿapëk enëbi dëca mondako. Gayikwa angëmëne bër ax gi ex na Bëšëwif bën ašot šot këni apexa añ, aÿap ÿapëk enëbi dëcarand Bëšëwif bën gë napul ir gër ngwën ro ir šot këni in. ²⁸ Wëno and këmëni fëxwën olawën olo añ, ašapali këme šapali gër ndewën and këme xani ond gër ebar ed Esëpañ añ. ²⁹ Anang nang këme mëne and këme yeli ene watëre añ, oyekax osëm or Kërisët këmun wëlanëli.

³⁰ Barikan axara xara këmun, bëmaÿe, gë Axwën Yesu Kërisët do gë añana and Angoc Amënëk añ, kemënayin en calend ang bër okaxër fo, do karanindëne oyekax ol gër Kaxanu. ³¹ Karayindëno exe dacët gër otaxan od Bëšëwif bër ax ma ex na end Kërisët gër ebar ed Yude bën këdi këne sëra. Karanine ene kaca šenene fo okëreceñ od gër Yerusalem ok, do eni kana gë onënga fo andiyen and oyël or këmëni wëlanënd añ. ³² And kë hi mondako añ fo këme xor me yeli gër ndewën gë onënga fo, angëmëne aŵa wã ko Kaxanu me teyëtaxëd bakey. ³³ Awa Kaxanu yëlëleñun obetak orexëm ol wën ðek! Amen!

16

Ecëmar el

¹ Anëka këmo lawënëlinde gër ndewën Febe, imaÿe indebi ind ex jakër isoxari gër Amara and gër Sañkëre in. ² Mëlayayino šenene në end

Axwën ang kënëbi wëlayand bëwënek ak. Giyin bëwëlek bër eno dëcara gër er këno bal yo gayik mëñ mbañ këbi rëcarand bëmaÿe bëndanjëm, ado wëno dëñ mbañ ke rëcarand.

³ Cëmayinëbi Përisëka gë icën indexëm in Akilas, bër bar këmi andiyen and Yesu Kërisët bën. ⁴ Bën ex bër fece këbi ecës eni pexëanaxën aniyen andam bën. Dek bamara band bër benëng becëxe bañ këbi šëkwand, ax gi ex na wëno fo. ⁵ Cëmayinëbi bëte bër gër Amara and gër iciw ind Akilas gë Përisëka bën. Cëmayino lawo iram Epayinetos, ar pëlot gër yomb iram an, ar hik eđan eñanar ed xana ko Kërisët gër ebar ed Asi el. ⁶ Cëmayino Mari, mëñ mbañ riyenin këñun. ⁷ Cëmayinëbi bëram bën, bër fëra banëbo në erebat bën: Andëronikos do gë Yuniyas. Bën mbañ wëli këni gër oparëxanda gër andiyen and Axwën, do bën lëngwëtëk gë wëno gër oxëreceñ. ⁸ Cëmayino Ampëliyatos, ar ke balënd mbañ ga bar këmi gër Axwën an. ⁹ Cëmayino Irëbeñ, ar bar këmi gër andiyen and Kërisët an. Cëmayino bëte Esëtakis, lawo ir ke balënd mbañ in. ¹⁰ Cëmayino Apeles, gër aniyen andexëm šanayak mëne and xwëta këno dëñ ex Kërisët. Cëmayinëbi bër gër ekun ed Arisëtobul bën. ¹¹ Cëmayino Erodiyon, aram an. Cëmayinëbi bërëwäk end Axwën gër ekun ed Narësis bën. ¹² Cëmayinëbi Tërifena gë Tërifosa, bëmaÿe bëtoxari bëndam bënd riyenin këno mbañ Axwën bëñ. Cëmayino Perësid, imaÿe itoxari ind ex pëlot gër yomb iram in, mëñ bëte mbañ xemëna ko gër andiyen and Axwën.

13 Cëmayinëbi Rufos, ar yata këŋo Axwën an, do gë nëm irexëm ir wëlaya baxe wëno ang itox indexëm ak. 14 Cëmayinëbi Aseŋëkëritos, gë Fëlegoŋ, gë Erëmes, gë Patërobas, gë Erëman, do gë bëmaÿe bënd hi këni në er ebat bëŋ. 15 Cëmayinëbi Filologos, gë Yuliya, gë Nereya, gë iminëm itoxari indexëm iŋ, gë Olumëpas, do gë dek bëmaÿe bënd exëni Amara amat bëŋ. 16 Awa cëmarin andewën rewën aŋ, do en megarëra ang bëmaÿe bënd acël amat fo gayik okëreceŋ hi kën. Bamara band Kërisët baŋ dek këŋun šëmand.

Bapela bapelatar baŋ

17 Bëmaÿe axara xara këmun, titinalindënëbi bëxapënder bën, gë bër kë lënanënd eñëŋëanax bën, do gë bër kë šëmbëtënd er kënun sëyalind bën, kwëÿëtayinëbi. 18 Gayikwa bërako rako bën okadëp od bacël bandebën fo hi këni, ani gi ex na okadëp od Kërisët, Axwën arebi an. Barikan gë oyeyan onëŋgax oŋ kënebi yifand bër gë onden ond šenene bën. 19 Barikan wën, bela dek nangërak mène mbaŋ këno baxëtënënd Axwën an. Ata wëno dek ke nëŋanënd endewën eŋ. Barikan ÿandi ÿandi ke en gi gë orenik or en tëfaxënënd benjekax beŋ, do en kwëÿëtaxënënd dek beñëŋëanax beŋ. 20 Nangin mène Kaxanu, mëŋ ar kë yëlënd obetak an, gogo këŋo lat Sindan dila gër osapar orewën. Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëleŋun oyekax orexëm ol!

21 Timote, ar bar këmi andiyen and Kërisët an këŋun šëmand. Ašëma kënun šëmand bëte

bëram bën: Lusiyoŝ, gë Yasonŝ, do gë Sosipater.
²² Wëno Terëtiyoŝ, aÿëgw an kënun, šëmand
 wën bër bar këne gër Axwën bën. ²³⁻²⁴ Ašëma
 kënun šëmand Gayiyoŝ, axwën iciw̃ ind gër
 ed hi këme an, do gë bër gër Amara and gër
 ndëbën bën. Ašëma kënun šëmand bëte Erasët,
 aŵëxëta ar kodî ir angol an, do gë imaÿe ind
 këno wăcënd Karëtos inŝ.

Cale ipelatar inŝ

²⁵ Duwanëŝone Kaxanu, mëŝ ar xorëk eŝun
 kemën an, ang këme femërand Atëfëtan and
 Yesu Kërisët ak, ang ex enang ecarax end
 šon baxo Kaxanu elod ga ŷanak aniyan ak.
²⁶ Barikan gërëgako, ecarax eŝo šanayak paŝ
 gë Oñëgw od bëlaŵënëel ok, ang babi felënd
 Kaxanu ak, mëŝ ar hik din aŝ, enëŝi nangëndëra
 bëla bën. Mondako ri ko eno kwëtaxën, do eno
 tëfaxën benëŝg beŝ dëk. ²⁷ Awa Kaxanu, mëŝ ar
 ex gabat ar gë orenik an, kwënëlexo din ir din
 enjaran eŝ paŝ gë er ri ko Yesu Kërisët in! Amen!

Oniyan
Oniyan: Oniyan (New Testament+)

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Oniyan)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

8b7902f3-5e35-5b89-86b2-c6da1be458b9